

KRAJSKÝ ÚŘAD
Pardubického kraje
odbor životní prostředí a zemědělství

Spisová zn.: SpKrÚ 47697/2017/ OŽPZ OZE

Č. j.: 49224/2017/OŽPZ/Ja

Vyřizuje: Ing. Janoušek

E-mail: zdenek.janousek@pardubickykraj.cz

V Pardubicích 13. července 2017

Africký mor prasat – žádost o předání informací všem uživatelům honiteb

Krajský úřad Pardubického kraje (dále jen „krajský úřad“) Vás, v souvislosti s výskytem afrického moru prasat („AMP“) na území ČR, vyzívá k aktivnímu informačnímu zprostředkovávání aktuálních informací ohledně nákazové situace AMP, nutnosti hlášení případných úhynů divokých prasat a výzvy k intenzivnímu lovu a výraznému snížení početních stavů divokých prasat, všem uživatelům a držitelům honiteb ve Vašem obvodu.

Podrobnější informace k dané problematice jsou uvedeny v přílohách (informace MZe ČR č. j. 41905/2017-MZE-16233 ze dne 4. 7. 2017, stanovisko ČMMJ ze dne 11. 7. 2017, informace o moru prasat) a na stránkách Státní veterinární správy (www.svscr.cz), případně na stránkách Ministerstva zemědělství ČR. V souvislosti s návrhy opatření, obsaženými ve stanovisku ČMMJ ze dne 11. 7. 2017 upozorňujeme, že zatím jde pouze o navrhovaná opatření, jejichž případné uvedení do praxe by podléhalo buď konkrétním rozhodovacím procesům orgánů státní správy myslivosti nebo mimořádným opatřením orgánů státní veterinární správy. Za současného stavu je lov divokých prasat tradičně možný na základě schváleného plánu chovu a lovu nebo podle ust. § 36 odst. 5 ZOM nebo § 39 ZOM s možností udělení některé z výjimek ze zakázaných způsobů lovu, a to ve vyhláškou stanovené době lovu.

S pozdravem

„otisk úředního razítka“

.....
Ing. Josef Hejduk
vedoucí odboru
v zastoupení Ing. Jana Hroudová

Přílohy:

- informace Ministerstva zemědělství ČR č. j. 41905/2017-MZE-16233
- stanovisko ČMMJ k výskytu AMP
- informace o moru prasat

Rozdělovník:

- Odbory životního prostředí obecních úřadů obcí s rozšířenou působností Pardubického kraje, státní správa myslivosti

41905/2017-MZE-16233/6

000274791296

ÚTVAR: Odbor státní správy lesů, myslivosti a rybářství
ČÍSLO ÚTVARU: 16230

VÁŠ DOPIS ZN.:
ZE DNE:

SPISOVÁ ZN.: 15VD14127/2017-16233
NAŠE ČJ.: 41905/2017-MZE-16233

VYŘIZUJE: Ing. Jiří Kráčmera
TELEFON: 221812364
E-MAIL: Jiri.Kracmera@mze.cz
ID DS: yphaax8

Krajský úřad Pardubického kraje,
odbor životního prostředí a
zemědělství
Komenského náměstí 125
Pardubice-Staré Město
530 02 Pardubice

ADRESA: Těšnov 65/17, Nové Město, 110 00 Praha 1

DATUM: 4. 7. 2017

Africký mor prasat - informace

Ministerstvo zemědělství – Odbor státní správy lesů, myslivosti a rybářství Vás žádá, aby byla prostřednictvím státní správy myslivosti obecních úřadů obcí s rozšířenou působností předána informace o výskytu afrického moru prasat (dále jen „AMP“) všem uživatelům honiteb.

Je důležité upozornit na potřebu hlášení případných úhynů divokých prasat, nejlépe na krizové linky KVS, které jsou dostupné na webovém portálu Státní veterinární správy (www.svscr.cz). Jsou zde uvedeny i další aktuální informace o AMP. Dále je důležité upozornit na důslednou kontrolu ulovených kusů, zvláště pak vnitřních orgánů (zvětšení sleziny, drobné krevní výrony v mízních uzlinách, ledvinách, plicích a srdci).

Dne 30. 6. 2017 proběhlo jednání „Celostátního krizového centra tlumení nákazy“. Mezi zúčastněnými subjekty byla Státní veterinární správa, Ministerstvo zemědělství, Národní referenční laboratoř pro africký mor prasat, Českomoravská myslivecká jednota, Svaz chovatelů prasat, asanační podniky a Agrární komora. Ministerstvo zemědělství hledá způsoby možné kompenzace ztrát chovatelům zvířat, tak jako při jiných nebezpečných nálezích. V pozici chovatelů jsou též uživatelé honiteb.

Jedná se o tom, že by byl absolutní zákaz lovu v zamořené oblasti změněn na možnost individuálního lovu. Eventuální změna bude zveřejněna na stránkách SVS.

Jedno z hlavních preventivních opatření nejen v oblasti Zlínského kraje, ale ve všech honitbách České republiky by mělo být výrazné snížení početních stavů divokých prasat. Tento krok považujeme za logický a již nyní je třeba apelovat na všechny uživatele honiteb, aby zintenzivnili lov všech věkových kategorií, zejména pak selat a bachyní, protože jediný nástroj na zastavení nebo zpomalení nákazy je intenzivní lov a snížení populační hustoty. Důležité informace je možné nalézt též na webových stránkách ČMMJ, z. s. (www.cmmj.cz).

S pozdravem

Ing. Martin Žižka, Ph.D.
ředitel odboru

v z. Mgr. Petr Dvořák

Obdrží:

- Krajské úřady
- Ministerstvo životního prostředí

Na vědomí:

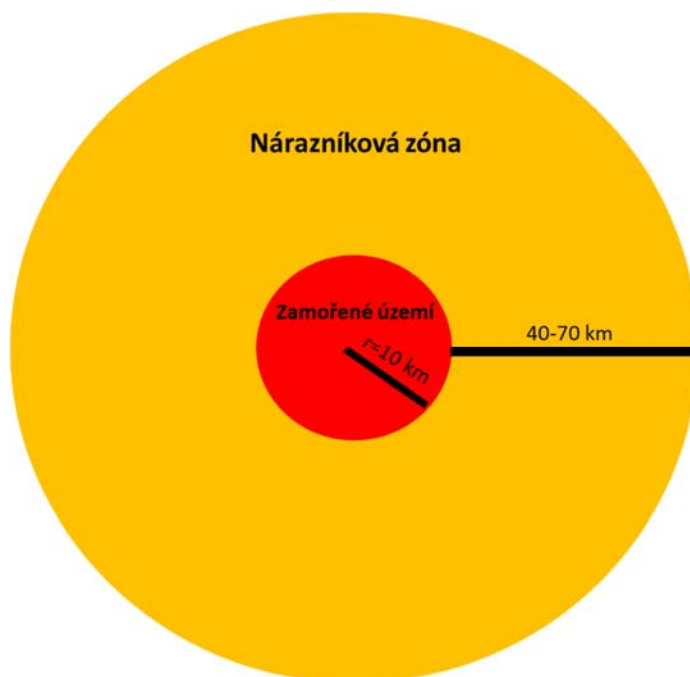
- Státní veterinární správa

Praha, 11. 7. 2017

Stanovisko ČMMJ k současné situaci výskytu Afrického moru prasat v České republice

Nákazová situace ve Zlínském okrese je vzhledem k výskytu AMP kritická, ale v současné době ji nelze nijak významně kontrolovat. Eradikace nákazy AMP je v tuto chvíli téměř nemožná a zřejmě nelze předpokládat její rychlé zastavení. Stanovení protinákazových opatření je plně v kompetenci orgánů Státní veterinární správy. Na základě vývoje současné situace a zkušeností z ostatních zemí, kde se Africký mor prasat nachází, navrhuje současnou situaci řešit v rámci 2 oddělených zón. Tou první je zóna zamořené oblasti, kde by mělo být postupováno s nejvyšší obezřetností a cílem minimalizace přenosu viru pomocí antropogenních faktorů (přenos při manipulaci s ulovenými kusy, zpracování masa, nebo jeho distribuce). Jako nástroj pro zastavení šíření považujeme především vytvoření nárazníkového pásma s minimální hustotou prasat, v rámci tohoto pásma by mělo v co nejkratším intervalu dojít k silné redukci stávající populace prasete divokého

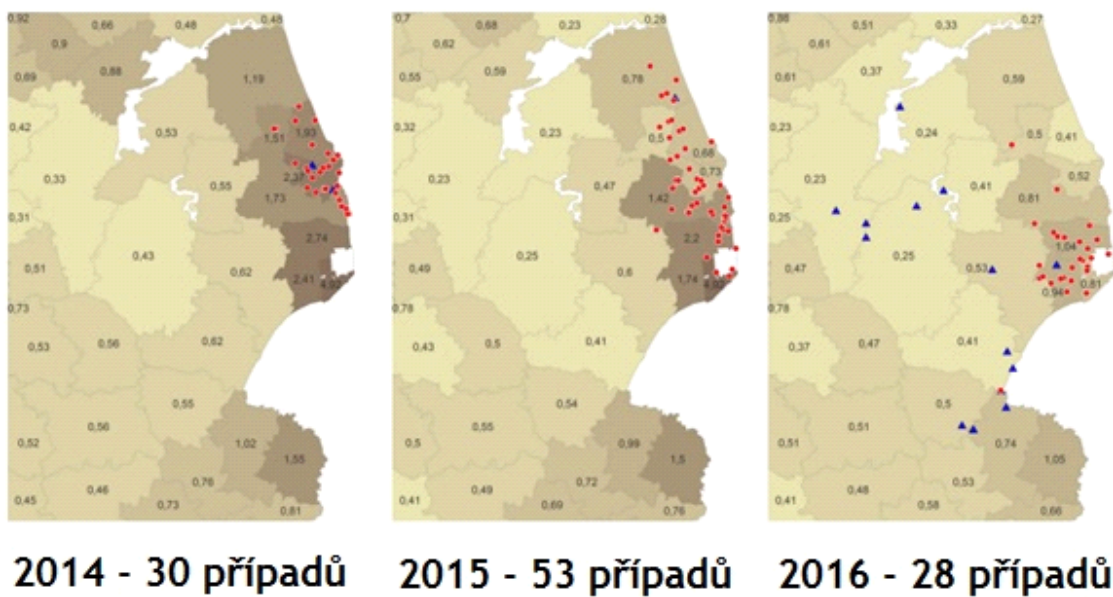

Obr. č. 1: Schéma rozmístění zón v okolí ohniska nákazy

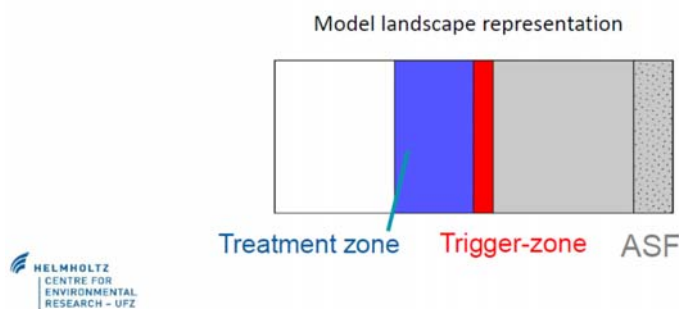
Vycházíme ze schématu, který se osvědčil v Polsku, kde se díky této nárazníkové zóně podařilo šíření viru zastavit. To je znázorněno na obr. č. 2, kdy se během krátké doby podařilo početnost divokých prasat snížit a je také patrné, že ohniska u divokých prasat (červené body) se vyskytovala pouze v oblastech s vyšší hustotou černé zvěře, zatímco u domácích chovů (modré trojúhelníky), se vyskytovala i mimo ně, což ve většině případů bylo zapříčiněno nedodrčováním zásad biologické ochrany.

Tendence šíření nákazy v oblastech s hustotou populace divokých prasat vyšší než 1 kus/km²

Obr. č. 2: Vývoj situace výskytu nákazy AMP v Polsku (červené tečky – divoká prasata, modré trojúhelníky – domácí chovy) a vývoj hustoty černé zvěře v jednotlivých regionech.

Tento návrh vychází i z pokynů Evropské agentury pro ochranu a zdraví potravin (EFSA), která tento postup publikovala v roce 2015 ve vědecké práci (Lange 2015).

14

Obr. č. 3: Návrh struktury zón kolem ohniska AMP podle Langeho (2015).

2

Materiál byl vypracován na základě spolupráce ČMMJ, z.s. a Ministerstva zemědělství, sekce Myslivosti, rybářství a včelařství. Na zpracování se podíleli: Jiří Janota (ČMMJ), Miloš Ježek (ČMMJ, ČZU), Pavel Forejtek (ČMMJ, VFÚ), Martina Novotná (ČMMJ), Jiří Kráčmera (MZe), Václav Kroutil (MZe), Petr Dvořák (MZe)

Po vytvoření těchto zón navrhujeme následující postupy a nařízení. Ty by měly být vyhlášené prostřednictvím mimořádných veterinárních opatření (MVO). Zejména vzhledem k tomu, že na některé navržené postupy nelze udělit výjimka podle zákona o myslivosti a jedinou cestou jejich legalizace je vyhlášení v rámci MVO, které jsou v tomto případě nadřazeny speciálnímu právnímu předpisu.

1. Návrh opatření v zamořené oblasti

V rámci MVO uložit uživatelům následující:

- 1) lze lovit černou zvěř pouze individuálním způsobem lovu na čekané nebo šoulačce. Je zakázán společný lov pro všechny druhy zvěře (drobnou i spárkatou). Dosled a dohledávku je možné provádět pouze se psem lovecké upotřebitelnosti na barvářském řemenu, nikoliv volně.
- 2) lze lovit veškerou černou zvěř bez omezení věku a pohlaví
- 3) lze lovit zvěř pomocí zdrojů umělého osvětlení, zařízení pro osvětlení terče, zaměřovače zbraní konstruovaného na principu noktovizorů,
- 4) lze lovit černou zvěř s pomocí mechanismů pohybujících se po zemi,
- 5) lze lovit černou zvěř na honebních pozemcích, na kterých současně probíhá sklizeň zemědělských plodin, a na sousedních pozemcích ve vzdálenosti do 200 m od hranice těchto pozemků,
- 6) lze lovit černou zvěř na čekané ve vzdálenosti do 200 m od hranic sousední honitby, a v těchto vzdálenostech umístit myslivecká zařízení a provádět lov z mysliveckých a jiných zařízení.
- 7) je zakázáno přikrmování a vnaďení černé zvěře. Přikrmování ostatní zvěře je možné provádět pouze při dodržení minimální výšky předkládání krmiva 1 metr nad zemí
- 8) ulovené divoké prase musí být bezprostředně po lovu transportováno na sběrné místo. Vývrh ani výhoz nesmí být proveden mimo asanační místo

Lov v zamořené oblasti by měl být povolen za následujících podmínek, které by uživatel honitby musel splnit:

- Zajištění a obsluha sběrného místa, kde by se ulovená divoká prasata uchovávala do doby vyšetření, případně asanace
- V areálu sběrného místa musí být k dispozici tekoucí voda k umytí a dezinfekci
- Uživatel honitby pověří osobu odpovědnou za provoz sběrného místa
- Sběrná místa mohou být vytvořena pro několik honiteb na sebe navazující
- Schválení sběrného místa bude provádět SVS
- Lov v honitbě mohou provádět pouze držitelé povolenky k lovu, kteří absolvovali kurz zaměřený na zacházení s infekčním materiálem a byli proškoleni v souvislosti s pravidly biologické bezpečnosti. Tato školení bude zajišťovat externí subjekt v pravidelných intervalech.

- SVS vydá rozhodnutí o povolení lovu v honitbě až po splnění těchto podmínek

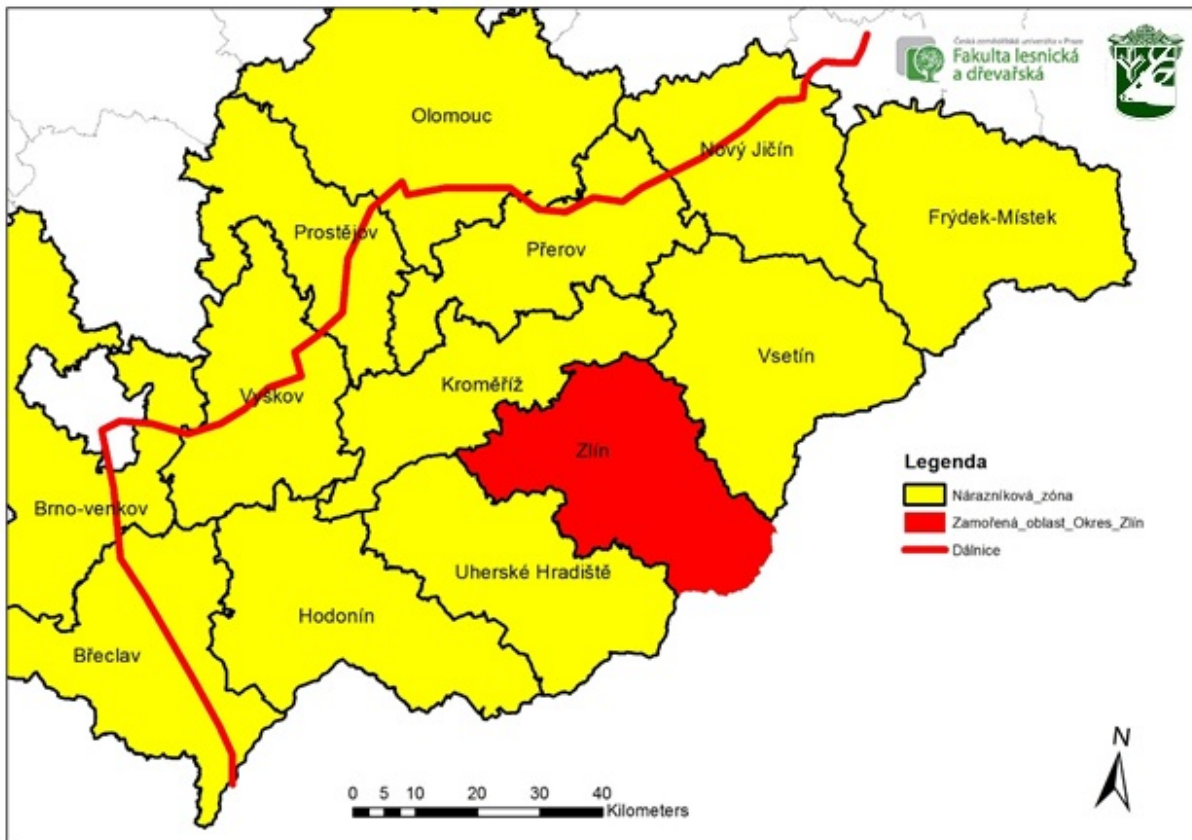
Státní veterinární správa by měla zajistit systém sběru a asanace ulovených divokých prasat ze sběrných míst. Uživatelé honitby by měla náležet za ulovené a asanované prase kompenzace. Navrhujeme kompenzaci ve výši 1000 Kč sele, 2000 Kč lončák, 3 000 Kč bachyně a kňour.

Při vyhlásování zamořeného území brát v potaz prostorovou aktivitu černé zvěře. Z aktuálně publikovaných vědeckých studií jak ze zahraničí, tak z České republiky je evidentní, že domovské okrsky černé zvěře se pohybují maximálně v řádech tisíců hektarů (1500-5000 ha), kdy kruh o poloměru 5 km představuje plochu o výměře téměř 8 tis. ha. Tzn. zamořená oblast definovaná jako výměra celého okresu (100 tis ha), je dle našeho názoru neadekvátní, a naopak lov na tak velkém území může být zásadně kontraproduktivní, kdy dojde k extrémnímu nárůstu početnosti v nezasazené oblasti a tím se případně výrazně zvýší pravděpodobnost přenosu viru při jeho šíření. Zároveň je dokázáno, že rodinné tlupy divokých prasat jsou velice věrné svému prostředí. Pokud bychom se zaměřili na disperzi mladých divočáků do okolního prostředí, tak zároveň také nemůžeme předpokládat významné šíření viru touto cestou. Tato část populace samozřejmě hledá nová teritoria, ale jejich průměrná denní ušlá vzdálenost je cca 1-2 km, kdy při předpokladu úhynu nakaženého prasete do několika dní od nakažení, je velice nepravděpodobné, že by urazilo větší vzdálenost než 10 km za týden (tzn. dobu, kdy pravděpodobně uhyne).

Proto žádáme SVS, aby návrh na zmenšení zamořené oblasti přehodnotila, případně jej brala v potaz při nových ohniscích.

2. Návrh opatření v nárazníkové zóně

Nárazníkovou zónu bychom specifikovali na základě topografických poměrů a ostatních bariér, které představují překážku pro migraci divokých prasat. V tomto případě se nabízí využít dolnomoravské a hornomoravské nížiny, kterou protínají dálnice ve směru Brno-Bratislava a Brno-Olomouc-Ostrava. Situace je znázorněna na obr. č 4.

Obr. č. 4: Znázornění nárazníkové zóny

Tato nárazníková zóna by zahrnovala okresy Uherské Hradiště, Hodonín, Kroměříž, Vsetín, Frýdek-Místek, Nový Jičín, Přerov a části okresů Olomouc, Prostějov, Vyškov, Brno Venkov, Břeclav.

V této nárazníkové zóně navrhuje v rámci mimořádných veterinárních opatření uživatelům honiteb umožnit:

- 1) lovit prase divoké s pomocí zdrojů umělého osvětlení, zařízení pro osvětlení terče, zaměřovače zbraní konstruovaného na principu noktovizorů,
- 2) lovit prase divoké s pomocí mechanismů pohybujících se po zemi,
- 3) lovit prase divoké na honebních pozemcích, na kterých současně probíhá sklizeň zemědělských plodin, a na sousedních pozemcích ve vzdálenosti do 200 m od hranice těchto pozemků,
- 4) lovit prase divoké na čekáně ve vzdálenosti do 200 m od hranic sousední honitby, umísťovat myslivecká zařízení a provádět lov z mysliveckých a jiných zařízení,
- 5) střílet prase divoké v odchyťových a aklimatizačních zařízeních a v přezimovacích objektech,

- 6) lovit kňoura a bachyni na společných lovech
- 7) lovit prase divoké bez omezení počtu a pohlaví, tzn. neomezený lov všech věkových kategorií

Cílem těchto opatření by mělo být výrazné snížení početnosti divokých prasat a omezení možnosti šíření nákazy. Zároveň doporučujeme stanovit soubor motivačních opatření pro uživatele honiteb a lovce. Tím by mělo být zejména:

- vyplácení zástřelného formou peněžité odměny lovcovi nebo uživateli honitby při jasném prokázání ulovení prasete divokého, tzn. protokol o vyšetření na svalovce, daňový doklad z výkupu s uvedeným číslem plomby a u bachyní starších 24 měsíců předložení markantů (spodní čelist) a za předpokladu, že bude splněn poměr 1 dospělá bachyně na 4 kusy ostatních kategorií a pohlaví
- vyplácení zástřelného formou peněžité odměny uživateli honitby v případě, že bude orgánem státní správy myslivosti v souladu s § 39 zákona o myslivosti uloženo snížení početních stavů prasete divokého jednání s držiteli honiteb o snížení nájmu v případě realizované redukce stavů černé zvěře

Pokud uvolnění podmínek lovu, realizované zrušením některých omezení, vyplývajících ze zákona o myslivosti a realizace vyplácení zástřelného nepovede k výraznému zvýšení odlovu prasete divokého v předmětném území, lze jednat i o plošné povinnosti snížení početních stavů nebo zrušení chovu prasete divokého dle § 39 zákona o myslivosti kdy orgány státní správy myslivosti uloží lov v určité výši, věkové a pohlavní struktuře.

3. Edukační a osvětové akce

V rámci prosazování tohoto záměru je nutné realizovat výraznou informační kampaň, ve které bude všem zainteresovaným subjektům (myslivcům, zemědělcům, chovatelům, atd.) zdůrazněn význam navržených ochranných opatření a motivovat je k jejich realizaci. Tyto subjekty si musí uvědomit, že pokud tato opatření nebudou dodržovat, nebudou tato opatření funkční a nákaza se bude šířit do ostatních částí České republiky. Proto je nutné situaci popsat a vysvětlit všem zástupcům uživatelů honiteb a mysliveckým hospodářům i a současně zdůraznit pravidla biologické bezpečnosti, význam ochranných opatření, jejich individuální zapojení do realizace apod..

Zároveň je nutné v co nejkratším časovém horizontu realizovat přípravu na možné vypuknutí nákazy i ostatní části republiky. Je nutné stanovit pravidla pro myslivecké hospodaření. Uživatelé honiteb a SVS by měli předem vytipovat sběrná místa ulovených kusů a nastavit procesy jejich vyšetřování a uvádění do oběhu. Tyto plány musí být konkrétní pro jednotlivé honitby a oblasti, tak aby mohlo být zajištěno jejich operativní využití.

Českomoravská myslivecká jednota také apeluje na všechny myslivce v ČR, aby si uvědomili vážnost situace a snažili se svým chováním dodržováním doporučení a nařízení o maximální možnou spolupráci. Pokud nebude docházet k realizaci těchto opatření plošně, výrazně se sníží jejich funkčnost a dojde k masivnímu rozšíření nákazy, která bude znamenat výrazná omezení pro myslivost a myslivce v ČR na dlouhé roky. Nebuďte pro k těmto výzvám lhostejní a aktivně se k nim připojte.

Workshop o hrozbě afrického moru prasat

Dne 6. 4. 2017 se konal v Bruselu workshop na téma: **Příprava evropských myslivců na africký mor prasat**, který zorganizovala FACE ve spolupráci s CIC. AMP je vysoce nakažlivé onemocnění se stoprocentní letalitou u domácích a divokých prasat, které se dokáže velmi rychle šířit.

Během workshopu vystoupili zástupci zúčastněných organizací. Například Linda Dombrowska, zástupce Litevské lovecké asociace, uvedla: „*Od roku 2014, kdy zasáhl Litvu AMP, se kompletně změnil všechny aspekty lovu. AMP ovlivnil naše tradice, náš přístup k managementu zvěře, chování samotné zvěře a přinesl pro myslivce jen negativní ekonomické dopady.*“

Během roku 2014 se postupně začal objevovat AMP v těchto státech: Lotyšsko (leden), Polsko (únor), Litva (březen) a Estonsko (září). Zdroj nákazy pochází z Ruska, Běloruska a Ukrajiny. Nedávný výzkum poukazuje na možné šíření do dalších zemí. V největším ohrožení je Slovensko, následované Rumunskem, Finskem, Českem a Německem.

Nikolaus Kriz z Evropského úřadu pro bezpečnost potravin (EFSA) na workshopu řekl, že drastické snižování početních stavů prasete divokého se neukázalo jako řešení ke zpomalení šíření AMP.

EFSA sice přišla s některými přístupy, jak řešit AMP, ovšem FACE a CIC si jsou vědomy toho, že u AMP nemůže fungovat pouze jedna strategie. Například někteří členové FACE již vznesli obavy z toho, jak by zákonodárci interpretovali a zaimplementovali do zákonných předpisů a vyhlášek doporučení o způsobech lovu, likvidaci kadáverů, financování, jaká by byla vůbec komunikace s myslivci a jaký dopad by to mělo na výkon práva myslivosti.

Francesco Berlingieri z Evropské komise k tomu uvedl: „*Regionální opatření byla zatím zavedena v Estonsku, Litvě, Lotyšsku a Polsku. Musíme zůstat ostražití a členské státy musí pokračovat ve spolupráci s myslivci a dalšími zúčastněnými stranami za účelem zajištění vysoké úrovně znalosti a připravenosti v členských státech. S ohledem na lov musíme zajistit použití těch nejefektivnějších managementových strategií.*“

„*Potenciální hrozbu v podobě AMP jsme zaregistrovali před čtyřmi lety a začali jsme připravovat myslivce z celé Evropy, zejména ze střední a východní Evropy ve spolupráci s OIE (Světová organizace pro zdraví zvířat). Ve spolupráci s OIE se nám podařilo zajistit nezbytné financování z Evropské komise pro realizaci této přípravy. Je nejvyšší čas připravit myslivce ve spolupráci s FACE na monitoring a kontrolu nemoci ve spolupráci s OIT,*“ konstatoval George Aman, prezident CIC, reprezentující více než 30 miliónů myslivců z celého světa.

Vzhledem k závažnosti celého problému, a protože na workshopu byli také zástupci ČMMJ, přineseme v dalších číslech Myslivosti podrobnější informace.

článek z Myslivosti 6/2017, str. 36

Africký mor prasat – historie a současnost

V minulém čísle časopisu jste byli informováni o jednání evropských mysliveckých organizací (FACE a CIC) s členy Evropské komise o africkém moru prasat (AMP). Závěrem jednání byl apel mysliveckých organizací napříč Evropou o aktuálnosti problému a jeho obrovském významu pro myslivecké hospodaření.

O AMP se intenzivně začalo mluvit v roce 2014 po vypuknutí nákazy v Pobaltských republikách. V té době se považovalo za zcela jisté rychlé šíření nákazy a propuknutí AMP v ostatních členských státech Evropské unie během několika měsíců. Nicméně tyto obavy se zatím nenaplnily, a téma AMP je sice odbornou mysliveckou veřejností bedlivě sledováno, ale již rozhodně z něho nepanují takové obavy jako před několika lety.

V následující sérii článků bychom rádi čtenářům Myslivosti představili vývoj nákazy afrického moru prasat, aktuální rozšíření nákazy, zkušenosti z Pobaltí a seznámili s krizovým plánem při vypuknutí AMP u nás.

Historický vývoj

AMP je virové onemocnění prasat, které má několik forem přenosu a průběhu. Nemoc byla

popována poprvé v Keni v roce 1921, kde se vir rozšířil z populace divokých prasat bradavičnatých na domácí prasata. Již v této době to způsobilo stoprocentní úmrtnost v domácích chovech a představovalo významné ohrožení zemědělského hospodaření v regionu .

Nemoc se v současné době vyskytuje ve státech na jih od Saharské pouště a ve většině z nich je endemická, tzn. vyskytuje se běžně, ale nemá epidemiologický charakter a prostorově se nešíří. V Africe virus napadá čtyři druhy prasatovitých – již zmiňované prase divoké (respektive jeho domestikovanou formu prase domácí), prase bradavičnaté, štětkouna šedého a štětkouna afrického.

Mimo Afriku nákaza vypukla v letech 1978–81 v Brazílii, 1971 na Kubě a v letech 1978–84 na Haiti. V těchto státech znamenala nákaza významné ztráty v chovech domácích prasat, kdy bylo nutné utratit několik stovek tisíc domácích prasat.

Do Evropy se AMP poprvé dostal v 50. letech na Iberský poloostrov (Španělsko, Portugalsko), kde se endemicky vyskytoval až do roku 1995, kdy byl vymýcen.

V současnosti je endemický výskyt v Evropě na Sardinii, kde dochází k přenosu mezi domácími a divokými prasaty. Nicméně tato populace dokáže dlouhodobě přežívat. Pro Sardinii v současné době platí přísná veterinární opatření pro export masa a masných produktů.

Virus a jeho šíření

Virus AMP ve většině případů probíhá akutní formou, kdy zvířata ve vysokých horečkách umírají velice rychle (již 7 dní po vypuknutí infekce) a mortalita u domácích prasat je stoprocentní. Méně virulentní kmeny viru mohou způsobit úmrtí až po 45 dnech od nakažení. Část jedinců je ovšem schopná přežít a stávají se nosiči viru a mohou vir dále šířit v populaci.

Virus AMP je vysoce odolný proti vnějším podmínkám a velice dobře se šíří. Jako standardní vektor (tzn. forma přenosu) je uváděn fyzický kontakt mezi nakaženými jedinci, kdy virus obsahují všechny tělní sekrety (sliny, moč a podobně) nebo přenos pomocí různých druhů klíšťáků. Tito klíšťáci dokáží vir přenášet po velice dlouhou dobu a je schopný přežívat v populaci i několik let. K přenosu pomocí klíšťáků dochází ovšem pouze v Africe a jižní Evropě, protože se ve střední Evropě nevyskytují. Není ovšem vyloučen i přenos jinými druhy klíšťat, který ale ve střední a východní Evropě nebyl potvrzen.

Ve střední a východní Evropě představují hlavní vektory šíření viru AMP především kadavery těl uhynulých zvířat, případně přímý kontakt s infikovanými masnými produkty.

Je velice zajímavé, v jakých podmínkách dokáže virus přežívat. Například ve zmrazeném mase dokáže virus přežívat více než jeden rok, a podobně také v uzeném nebo soleném mase tepelně neupraveném (minimálně několik měsíců). Vir hyne pouze při teplené úpravě masa, a to při teplotě minimálně 70 °C při 30 minutách.

Právě schopnost přežít v mase uhynulých jedinců je obrovská výhoda viru při šíření u volně žijících divokých prasat. Vir je poměrně dlouhou dobu schopný přežívat i na předmětech infikovaných (potřísněných krví, slinami a podobně).

V roce 2014 vydala EFSA vědecké stanovisko k AMP, kde kromě jiného uvádí jako nejnebezpečnější vektor šíření viru mražené maso, chlazené maso, převoz divokých prasat (živých i ulovených), převoz domácích prasat a dopravní prostředky převážející živá zvířata nebo jejich produkty.

Současný výskyt

Současným problémem je výskyt AMP v oblasti Polska a pobaltských států. AMP se začal šířit do kontinentální části Evropy ze zakavkazských republik. V červnu 2007 se první ohnisko vyskytlo v Gruzii. Tam se vir pravděpodobně dostal lodní dopravou z přepravovaných biologických odpadů. Rychle se rozšířil do celé země a během několika měsíců bylo v zemi známo 58 případů, zejména v domácích chovech .

Následně se virus rozšířil do Arménie (srpen 2007). Nákaza v této oblasti přetrvává do současnosti.

V Ruské federaci byl virus prvně zaznamenán v listopadu 2007 v Čečenské republice a v populaci divokých prasat se šířil západním směrem. Do roku 2008 bylo zaznamenáno 44 ohnisek nákazy, především v Severní Osetii. Jednalo se ovšem především o ohniska související s volnou pastvou domácích prasat.

Druhá fáze šíření pak nastala mezi roky 2011 a 2013, kdy se AMP začal šířit do evropské části Ruska, ale také směrem na východ.

Do dnešní doby se virus rozšířil téměř po celém území Ruska, kde se vyskytují divoká prasata, nebo se chovají domácí (Saratovská, Novgorodská, Voroněžská, Leningradská, Murmanská, Archangelská, Jaroslavská a Smolenská oblast).

V roce 2013 se přiblížila ohniska nákazy k běloruské a ukrajinské hranici. Na Ukrajině byl první záznam v červenci 2013. Bělorusko podalo první zprávu o výskytu AMP v červnu 2016 v chovu domácích prasat ve městě Grodno na západě země a druhý o měsíc později na hranicích s Ruskem.

Podle oficiálních informací z Ukrajiny a Běloruska bylo na území obou států pouze několik málo dokumentovaných případů. Ale podle neoficiálních zpráv mělo šíření AMP v obou státech epidemický charakter.

Ve svém stanovisku EFSA z roku 2014 (před vypuknutím AMP v Evropské unii) konstatovala, že se jedná o vysoce nebezpečnou nákazu, která může významně ovlivnit některá odvětví zemědělství v postižených regionech, a že populace divokých prasat bude hrát významnou roli v šíření nákazy v budoucnosti.

Zároveň sdělila jasné stanovisko, že se jedná o nákazu, která dosud není detailně zmapovaná a znalosti o šíření a přenosu viru jsou nedostatečné. Informace o šíření AMP z Běloruska jsou nedostatečné a nejsou ani známa opatření k eradikaci této nákazy v Bělorusku.

Těsně před vydáním tohoto stanoviska byl v Litvě potvrzen první případ vypuknutí nákazy AMP u bachyně divokého prasete, jen 20 km od hranic s Běloruskem, o několik dní později následoval druhý případ (ulovené divoké prase) 5 km od hranic s Běloruskem.

Výsledky potvrdily, že se jedná o totožný virus, který byl detekován rok předtím v Bělorusku, a tak o šíření viru z Běloruska nebyl pochyb. Do června nebyl v Litvě zaznamenán nový případ výskytu AMP. Na konci července byla zaznamenána dvě ohniska v chovech domácích prasat, která ovšem byla vzdálena 180 km od prvního výskytu v lednu 2014. Na těchto farmách bylo během několika dní utraceno 19 137 domácích prasat.

Během roku 2014 bylo také zaznamenáno několik dalších ohnisek. Druhou zemí, kde se AMP vyskytl, bylo Polsko. Dne 14. února 2014 bylo nalezeno uhynulé divoké prase asi 900 metrů od hranic s Běloruskem. Okamžitě nato bylo testováno několik desítek farem na virus AMP s negativním účinkem, nicméně o tři dny později bylo detekováno uhynulé divoké prase pozitivní na AMP 40 km od místa prvního výskytu. Během roku 2014 bylo v Polsku detekováno 40 případů AMP.

U domácích prasat bylo první ohnisko zaznamenáno v červenci 2014 v malochovu domácích prasat.

V Lotyšsku byl první případ zaznamenán v červnu 2014 a další den byly nalezeny další tři kusy černé zvěře uhynulé v blízkém okolí. Během krátké doby zde bylo opět několik desítek ohnisek. Zatím poslední zemí EU, ve které se AMP vyskytuje, je Estonsko. Zde byl první případ zaznamenán 2. srpna a měl podobný průběh jako v okolních státech.

Celkový počet pozitivních případů ohnisek AMP u domácích prasat a nalezených uhynulých divokých prasat do září 2016 je znázorněn v připojené tabulce. Je evidentní, že zejména u černé zvěře se jedná pouze o zlomek skutečně nalezených jedinců.

Rychlost šíření AMP v Lotyšsku je znázorněna na mapkách. Během krátké doby se vir dokázal rozšířit na vzdálenost více než 250 km. Následně bylo určeno, že důvodem tohoto šíření byl převoz infikovaného masa a masných produktů z ulovených divočáků pomocí člověka, tzn. nikoliv přirozenou migrací jedinců. Přirozeně (tzn. v rámci populace černé zvěře) se virus šíří kontinuálně krajinou rychlostí asi 30 km ročně. Lidský faktor je v tomto případě mnohem významnější a lidé svým chováním dokáží virus šířit na vzdálenosti stovek kilometrů.

V Lotyšsku se ovšem virus nešířil pouze v rámci převozu masa a produktů z něho v rámci států, ale bylo zaznamenáno i několik případů, kdy důvodem nového ohniska byly masné produkty dovezené z Ruska.

Přirozenému šíření mohou poměrně účinně zabránit přírodní bariéry, na příkladu Lotyšska vidíme efekt řeky Daugavy, že se AMP poměrně dlouho nešířil jihozápadním směrem. V červnu 2016 vypuklo ohnisko za řekou a během krátké doby se virus rozšířil i do západní části země.

Zajímavé je se také podívat, jak vypadala situace s černou zvěří před a po vypuknutí nákazy AMP. Na mapkách je znázorněna situace před vypuknutím nákazy v severní části Lotyšska hodnoty lovených kusů zde dosahovaly více než 10 ks/1000 ha. Rok po vypuknutí nákazy je

znatelný pokles v oblasti výskytu AMP na téměř nulové počty.

O poklesu stavů hovoří i celkové počty odlovené černé zvěře v Lotyšsku. V roce 2013 se ulovilo více než 75 000 kusů. V lovecké sezoně 2016/2017 se ulovilo pouze 32 000 kusů černé zvěře a je předpoklad, že početnost bude ještě klesat.

Velice podobná situace byla i v ostatních státech Pobaltí a v severní části Polska. V Estonsku úlovek dosahoval v roce 2014 téměř 25 000 kusů černé zvěře, a v roce 2016 již jen 18 000. I když byl pokles úlovku velice dramatický, tak vypuknutí AMP ani v jednom ze států neznamenalo úplné vymizení černé zvěře, tak jak naznačovaly mnohé hlasy po vypuknutí nákazy v roce 2014.

Nicméně pro myslivce se jednalo, a do současné doby jedná, o velice významnou změnu a zásah do hospodaření nejenom s černou zvěří, ale i s ostatní spárkatou zvěří. To, jaké problémy to přineslo místnímu mysliveckému hospodaření, a důvodům přežití populace černé zvěře v oblastech vypuknutí AMP se budeme věnovat v příštím čísle časopisu Myslivost.

Miloš JEŽEK a Bohumil STRAKA

Článek v Myslivosti 7/2017, str. 20

AFRICKÝ MOR PRASAT

Neptejte se zda, ale kdy vás zasáhne! zní z Pobaltí

Lék neexistuje a v zasažených oblastech mor devastuje všechny populace hustší než 10 kusů na 1000 ha.

„V naší honitbě jsme ročně lovili 60 prasat a nyní za celý rok nevidíme živé ani jedno, jen občas uhynulý kus, který musíme odklidit za přísných veterinárních podmínek. Do naší země jezdívalo několik tisíc lovců ročně na prasata, teď už nejezdí“, říká se smutkem v očích Linda Dombrovská, viceprezidentka FACE (Federace organizací pro myslivost a ochranu přírody v EU) z Lotyšska.

„Africký mor prasat zničil naše tradice. Dosud neexistuje lék, nákaza překonává řeky i moře a v zasažených oblastech stoprocentně devastuje všechny honitby s hustotou populace vyšší než 10 kusů na 1000 ha. Jedinou obranou je drasticky snížit stavy černé zvěře, aby vůbec něco málo přežilo: dříve jsme hájili bachyně, a nyní naopak od EU dostáváme zástřelné 100 eur za kus“, dodává ustaraně Tonis Korts, jednatel Estonského loveckého svazu (Eesti Jahimeeste Selts).

Africký mor prasat je nákaza šířící se z východní Evropy a je stále blíže – vyskytuje se již na východě Polska a na ukrajinsko-maďarsko-slovenských hranicích. Jeho vypuknutí ve středoevropském prostoru bude mít dalekosáhlé důsledky nejen pro myslivost, ale i pro zemědělské odvětví!

Jaké jsou zkušenosti z Pobaltí?

Jak jsme připraveni na výskyt v České republice?

Africký mor prasat (AMP) není jen obyčejný mor prasat

V minulém čísle časopisu jsme informovali o současné situaci výskytu afrického moru prasat (dále jen AMP). Jedná se o virové onemocnění domácích a divokých prasat, které má ve většině případů letální (smrtelné) následky u většiny nakažených jedinců.

Prvně se AMP vyskytl na území Evropské unie v roce 2014 v pobaltských státech, kam se rozšířil z Ruska a s největší pravděpodobností z Běloruska. Bělorusko žádné oficiální informace neposkytuje, ale neoficiální zprávy hovoří o pravidelném výskytu ohnisek AMP.

Virus se může přenášet několika cestami a formami. Jedná se o přímý kontakt s infikovaným jedincem a přenos pomocí tělních tekutin a sekretů (krev, lymfa, sliny, sperma, moč), ale také o následný přenos viru, pokud se nenakažené zvíře setká s těmito sekrety. Ty může nakažené zvíře na místě zanechat, a pokud je pozře nenakažené zvíře, může se nakazit. Virus je takto schopný přežít několik dní až měsíc v závislosti na formě a prostředí.

Odolný virus AMP přežívá dlouho při vysokých teplotách, a při nízkých ještě déle...

Největší nebezpečí proto představují kadávery uhynulých prasat, které zůstanou ve volné přírodě. Tyto kadávery jsou po celou dobu schopné virus uchovat a přenést, což v zimním období může představovat až několik týdnů nebo měsíců. Významné nebezpečí tak představují i lidé (a materiál), kteří přišli do kontaktu s nakaženým zvířetem a na svém oblečení, autě, krmivu apod. mohou vir přenést a stát se tak významným vektorem. Vir se dále může přenášet některými druhy klíšťat, které se ovšem ve střední Evropě nevyskytují. Vir nezničí ani běžné teploty pod nulou. Jisté zničení viru představuje pouze tepelná úprava nad 70 °C. V oblastech aktuálního výskytu AMP způsobil decimaci místních populací prasete divokého a znamená významné škody také pro chovatele domácích prasat. Pro myslivost je to významný zásah do všech činností. Na začátku šíření se hovořilo o velice rychlém postupu a propuknutí nákazy ve střední Evropě během několika měsíců. To naštěstí nenastalo, ale ani dnes, tři roky po vypuknutí nákazy, nemůžeme doufat, že by se nám AMP vyhnul. V minulém měsíci bylo nalezeno ohnisko AMP na Ukrajině v těsném sousedství slovenských a maďarských hranic.

Zde je dobrá rada drahá, prevence se zatím hledá

Evropská komise se tématu věnuje velice intenzivně prostřednictvím svojí agentury pro zdraví a bezpečnost potravin (EFSA), která pracuje na výzkumu epidemie a návrhu. Podle jejich poslední zprávy, publikované v dubnu letošního roku, je nejdůležitějším faktorem ovlivňující rychlost šíření viru hustota populace černé zvěře. Nejčastěji podle nich dochází k záchytu pozitivních kusů, nebo nalezení mrtvých jedinců v letním období. Pak počet zachycených pozitivních kusů výrazně klesá.

Rychlost šíření během roku se z jednotlivých ohnisek pohybovala mezi 6 až 50 km za rok. Sestavený prediktivní model šíření považuje za nejvýznamnější faktor šíření a pravděpodobnosti výskytu kombinaci početnosti černé zvěře a počtu lidských sídel, počtu obyvatel v okolí. Jako účinná opatření k zastavení šíření AMP stanovila Evropská unie několik základních opatření pro lovce a myslivost obecně. V okolí ohniska výskytu (obvykle kruh 10 až 20 km) byly zakázány společné lovy, zakázáno krmení a vnaďení zvěře, a lovecké aktivity směřovány pouze na individuální odlov. V širším okolí pak došlo k omezení vnaďení a krmení, zákazu používání loveckých psů při společných lovech. Nicméně i přes tato opatření následovalo rychlé šíření viru, a restriktivními opatřeními byla zasažena velká část Pobaltí.

Hygiena a zase hygiena...

Pro myslivce to znamenalo významný zásah do jejich činností. Pro pobaltské myslivce to znamená především omezení ve způsobech lovu a dodržování přísných hygienických opatření. Ulovená černá zvěř by měla být z honitby transportována pokud možno celá, pokud ji lovec táhne z lesa, měl by ji táhnout na podkladu (např. plachtě) tak, aby se tělní tekutiny nedostaly na okolní vegetaci, vyvržení a ošetření zvěřiny by mělo proběhnout až na sběrném místě.

Nevyužité části těl ulovených divočáků musí být asanovány asanační službou, nebo zahrabány minimálně dva metry pod zem.

Ulovený divočák musí být vyšetřen na přítomnost viru AMP. Do doby vyšetření, tzn. 3–5 dní, musí zůstat na sběrném místě, které je v honitbě, a s uloveným kusem nesmí být nijak nakládáno.

Lovci musí dodržovat přísná pravidla hygieny. Nejenom, že musí asanovat sběrné místo, ale mělo by docházet i k dezinfekci po každé návštěvě honitby. To znamená v praxi dezinfikovat auta používaná k dopravě ulovené zvěře, krmiva, zařízení apod., oblečení používané při lovu, pomůcky atd. Tato opatření jsou kontrolována státní správou a při nesprávném postupu jsou myslivci pokutováni .

Motivace? 100 € zástřelné za každou ulovenou bachyni

Jako motivační opatření je dále vypláceno zástřelné, které bylo na začátku vypuknutí nákazy 100 euro za ulovenou bachyni. Po třech letech od vypuknutí nákazy došlo ke snížení částky v Lotyšsku na 50 euro.

Některé honitby byly vybaveny chladicími kontejnery k uchování divokých prasat, pořízení

kontejnerů dotoval stát, ale jejich počet byl omezený. Ve většině případů si museli tato místa vybudovat myslivci na vlastní náklady, protože mnoho z nich takovým zařízením nebylo vybaveno. Stejně tak musejí myslivci nést náklady na dezinfekční prostředky a náklady na tzv. biosecurity. Významná opatření se vztahují také pro chovatele prasat. Samozřejmě platí základní preventivní opatření pro zavlečení nákazy do intenzivního chovu, ale ve vztahu k AMP se třeba nesmí podávat krmivo přímo z pole, ale pouze to, které bylo minimálně tři měsíce skladované na suchém a chladném místě .

Reakce myslivců na opatření

Zajímavá byla reakce myslivců na tato opatření. V Lotyšsku myslivecká asociace vypracovala těsně po vypuknutí návrhy na vhodná opatření k eradikaci této nákazy jako reakci na restriktivní nařízení Evropské unie, která jsou popsána výše. Mezi nimi bylo zejména povolit lov černé zvěře bez omezení (do té doby byla stanovena doba lovu), neomezovat počet lovených divočáků (neomezovat počet plánem lovu), povolit standardní lov černé zvěře i v chráněných oblastech (v asi 20 % chráněných územích nebyl lov povolen), nezakazovat vnaďení černé zvěře, a nezakazovat společné lovy.

Přikrmování černé zvěře by mělo být řešeno lokálně a v odůvodněných případech by mohlo pomoci.

Po roce zkušeností lovecká asociace opět vydala doporučení, která by měla směřovat k omezení šíření nákazy, založená na několikaměsíční zkušenosti s touto nákazou.

Stanou se z myslivců kopáči a dezinfektoři?

Za klíčové považují snížení početnosti černé zvěře a zajištění sběru uhynulých divokých prasat. Podle jejich názoru by měla být snížena početnost černé zvěře s použitím veškerých možných metod, tzn. individuálních i společných lovů, lovů na vnaďišti, odchycem atd., ale je nutné tuto činnost finančně podpořit, protože většina myslivců provozuje myslivost jako svého koníčka ve svém volném čase.

Dalším problémem je i pokles výkupních cen ulovené černé zvěře. Společnosti, které vykupují zvěřinu z postižených oblastí, nemohou maso exportovat a snižuje se tak ekonomický výsledek, který se razantně projevil ve výkupních cenách.

Dalším doporučením je směřovat lov bachyní na podzimní a zimní sezonu, která je pro lovce z etického hlediska akceptovatelnější, než lov bachyní na jaře a v létě. Zároveň představitelé lotyšské myslivecké asociace upozornili na neinformovanost lovců a slabé znalosti problémů a jejich důsledků. Zejména v otázce biosecurity nákazy je toto obrovský problém ve vztahu k chovům domácích prasat .

Je potřeba také vybudovat dostatek míst pro umístění ulovených prasat a kadáverů uhynulých prasat. Současná síť je velice řídká a mnohdy kvůli tomu dochází k přesunům ulovené černé zvěře na vzdálenost i několik desítek kilometrů. Je potřeba finančně podpořit lovce, ale i ty, kteří likvidují kadávery. Na začátku šíření viru totiž nebyla žádná podpora odstraňování kadáverů z volné přírody ,a to i přesto, že kadávery představují nejpravděpodobnější vektor šíření viru mezi divokými prasaty.

Zdá se, že zákaz společných lovů byla slepá ulička

Zajímavý je vývoj samotných opatření prováděných v Litvě. Opatření navržená Litevským loveckým svazem byla v příkrém rozporu s doporučeními tehdy praktikovanými (omezení společných lovů, zákaz vnaďení a přikrmování apod.). Nicméně v současné době se postoj státních autorit už výrazně proměnil, a defacto opatření navržená myslivci jsou dnes platná, a jejich cílem je plošná redukce početnosti v okolí nákazy AMP. Byly opět povoleny společné lovy i používání psů, vnaďení, odchycem apod. Zkrátka veškerá aktivita směřuje k tomu, že skutečně eradikovat (vyhubit) černou zvěř je zatím asi jedinou účinnou cestou, jak zastavit nákazu. K uvedeným rozhodnutím přispěly i doprovodné problémy, které s černou zvěří zdánlivě nesouvisí. Například během prvních dvou let došlo podle Lindy Dombrovské z Lotyšského mysliveckého svazu ke zvýšení škod na lesních porostech o více než 200 %, a to kvůli zakazu společných lovů, případně to významně ovlivnilo populace vlků a rysů, jejichž významnou část

potravu tvořili právě divočáci. A také dodává: „V roce 2014 jsme lovíli 74 tis. kusů černé zvěře, nyní pouze 23 tis. kusů. Jsou oblasti, kde černá zvěř úplně vymizela. Má to za následek významný úbytek myslivců. Mnoho z nich kvůli tomu s myslivostí skončilo, a my nevíme, co bude v budoucnu!“

A jak se na to připravit u nás už nyní?

Situace z Pobaltí tak ukazuje, že je nutné i u nás shromažďovat dostupné informace a podle toho reagovat. Již nyní bychom měli být ze strany Státní veterinární správy a ostatních státních institucí připravováni na propuknutí nákazy, a podle současných poznatků z Pobaltí by měly být upravovány epidemiologické plány, připravovány formy podpor pro eradikaci nákazy a zodpovědné státní orgány by měly začít okamžitě diskutovat s myslivci o jednotlivých opatřeních.

Bohužel, stejně tak jako v pobaltských státech, tak ani u nás státní veterinární autority zatím nereflektují význam myslivců v celém procesu zastavení nákazy a zřejmě tak budou podobně překvapeni stejně jako v Pobaltí.

Je ale nutné, abychom si procházeli stejným martýriem jako pobaltští myslivci?

Kdo bude platit za nájem honitby statisíce, pokud v ní nebude ani kus černé zvěře?

Pošetilý cynik se může zjednodušeně domnívat, že černá zvěř je přemnožená, a že je vlastně dobře, že ji utlumí virus, který stavy černé zvěře dostane na úroveň z minulého století. Toto však přece není „řešení“, ze kterého by se mohl přemýšlivý myslivec radovat. Bude to totiž zkáza, kterou si u nás ještě skoro nikdo nedovede představit. Jistě, před padesáti lety byla černá zvěř také vzácností, ale tehdy přírodní podmínky vytvářely vhodné prostředí pro drobnou zvěř, pro populace milionů zajíců, koroptví, králíků a bažantů. Dnes? Podle loveckých statistik se zajíců loví jen 30 tisíc ročně, králíků slovy sto, a koroptve jsou dnes tak vzácné a chráněné, že se pochopitelně neloví vůbec. Nejen myslivcům, ale každému, kdo se dívá na věc v souvislostech, bude nákaza AMP vadit, protože to bude mít dalekosáhlé hygienické, veterinární a hospodářské důsledky. Postižena bude samozřejmě nejen myslivost, ale i živočišná výroba zákazem vývozu/dovozu, protože virus AMP je přenosný na domácí prasata. S tím bude souviset i postižení zemědělců v rostlinné výrobě, protože už nebude tolik domácích prasat a logicky nebude potřeba tolik obilí, kukuřice apod. A koneckonců postižení budou v konečném důsledku i lesníci a majitelé lesů, protože už nikdo nebude chtít těmto soukromým ani státním vlastníkům platit stamilióny ročně za nájmy honiteb, v situaci, když by myslivci měli být degradováni v podstatě na pacholky na odstraňování uhynulých kadáverů.

Pokračování prezentující „světlo na konci tunelu“ zase příště...

Ing. Miloš JEŽEK, Ph.D.

a Ing. Bohumil Straka. Ph.D.

komise pro zahraniční spolupráci